

¹³ Токарев А. С. Ранние формы религии и их развитие. — М., 1964. — С. 158.

¹⁴ СУС — Сравнительный указатель сюжетов: Восточнославянская сказка / Сост. Л. Г. Бараг, И. П. Бе-

резовский, К. П. Кабашников, Н. В. Новиков. — Л., 1979.

¹⁵ Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья. — М., 1965. — С. 15.

The article studies the evolution of "wife beats her husband" motive in ritual and secular texts belonging to different epochs. The transformation of archaic notions connected to the concept of laugh is exposed.

БАГАТОГРАННІСТЬ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛИНИ МЕНКУШ (До 60-річчя від дня народження бандуристки)

Богдана ФІЛЬЦ

Відома бандуристка Галина Менкуш протягом свого мистецького шляху яскраво і самобутньо заявила про себе у різних галузях творчої діяльності. Тому не дивно, що ім'я улюбленої у широкому колі слухачів народної артистки України, прославленої представниці кобзарського мистецтва, блискучого концертного виконавця і педагога добре знане в Україні та світі. Її мистецтво приваблює глибокою змістовністю, емоційною наснаженістю, одухотвореністю, щирістю і безпосередністю передачі різноманітних нюансів людських почуттів, переконливістю багатогранного розкриття художніми засобами душевних переживань ліричних героїв у ніжно-ліричних піснях та психологічно поглиблених, сповнених драматизму і трагізму музичних оповідях про героїко-патріотичні подвиги історичних постатей і складні події та колізії з життя рідного народу. Вона чудово володіє своїм гарним, м'якого тембру меццо сопрано, завдяки навчанню співу у львівського педагога Н. Горницького, а також інструментальними таємницями виконавської майстерності гри на бандурі, які опанувала під дбайливим керівництвом видатного педагога, професора Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка, нині музичної академії, Ва-

Галина Менкуш

силя Герасименка. Талановитий майстер-конструктор, автор нового типу бандури з промовистою назвою "Львів'янка", обдарований виконавець, створив у другій половині ХХ ст. ще й загальноновизнану в Україні львівську бандурну школу, випустивши у світ цілу плеяду блискучих бандуристів, що на найвищому художньому рівні презентують на різних сценах мистецтво гри на цьому суто національному українському народному інструменті як у нашій країні, так і далеко за її межами. Власне, вона є однією з перших його учениць, яка гідно продовжує традиції

свого вчителя — виконавця і педагога, та його бандурної школи в цілому.

Нещодавно артистка дуже гарно відзначила свою багаторічну працю концертного виконавця на сцені Українського дому у Києві (див.: Кушнірук О. Ювілей бандуристки Галини Менкуш // Музична феєрія 1990-х. — Луцьк, 2003. — 200 с.). Вона досягла великих успіхів у галузі вокально-інструментального концертного виконавства, значний її внесок у розвиток кобзарського мистецтва України, зокрема щодо створення репертуару для бандуристів, аранжувань різних творів для бандури, оригінальних пісень на вірші українських поетів, обробок народних пісень для голосу і бандури, суто інструментальних композицій та ін.

Перш за все, слід наголосити на багатогранності її мистецької діяльності, кожную зі сторін якої можна розглядати окремо — сольне виконавство і участь у моновиставах у творчій співпраці з відомими артистками-читцями, озвучування кінофільмів і телевізійних вистав, композиція музичних творів для бандури, запис програм на аудіокасетах і компакт-дисках, педагогіка тощо. Умови, в яких виростала майбутня артистка, безперечно, наклали відбиток на все її життя, що, в першу чергу, виявляється у її особливому інтересі до історії України і волелюбних ідей та змагань нашого народу у різні періоди свого розвитку, її поглибленому відчутті історичної правди і справедливості. Адже дитинство малої Галинки було дуже непростим. Вона народилась у Львові в кінці 1944-ого року (22 листопада) в родині активних борців за волю України, членів УПА, багатолітніх підпільників. З'явилась на світ через два місяці після смерті свого батька Івана Білого, хороброго провідника УПА, який загинув в бою з НКВД 17-го жовтня 1944-го року у с. Сайки Миколаївського району на Львівщині. Сталося так, що майбутня бандуристка проживала і виховувалась до 12-ти років у маминої тітки Ксені, яку називала мамою. Справжня ж її мама, п. Ярослава, була у підпіллі. Її розшукували, про неї розпитували... До речі, своїм підпільним псевдонімом "Галина" вона назвала і донечку. Однак бути з нею разом і вповні зазнати радощі материнства вона, на жаль, не могла. І лише у 1956-у році вона відкрилась Галі, що вона її мати. Тоді, збагнувши потяг доньки до музики, записала її на навчання у клас бандури до спеціальної музичної 10-річки у Львові, давши можливість дочці обрати свій майбутній мистецький шлях у житті. Та збігло декілька років, і її не минули ні арешт, ні мовдовські табори. У книзі В'ячеслава Чорновола "Лихо з розуму" з підзаголовком "Портрети двадцяти... "злочинців", опублікованій понад 30 років тому у Парижі, за яку він у брежнєвські часи тяжко карався у сумнозвісних ГУЛАГах політичних в'язнів, а в роки незалежності України отримав Шевченківську премію, серед двадцяти "злочинців", про яких розповідав Чорновіл, описані трое жінок. Серед них — Ярослава Менкуш. Зго-

дом п. Я. Менкуш-Заневчик, ця мужня жінка, щедро наділена мистецьким хистом, стала визнаною в Україні і за її межами майстринею художніх виробів, модельєром народного одягу. Її роботи — чудові вишивки, неповторні авторські свитки (верхній одяг з тонкого сукна), оздоблені вишуканими візерунками її власної ручної роботи, виконані в народному стилі, неодноразово експонувались на її авторських виставках в Україні, а також Канаді та Америці і завжди викликали у відвідувачів щире захоплення.

Творчі сходинки Галини Менкуш — промовисті і навіть у короткому тезисно-енциклопедичному викладі виразно свідчать про талант і наполегливість артистки у крокуванні до осягнення мистецьких вершин та про її бажання безперервно удосконалювати і всебічно розвивати свій хист виконавця і педагога. А були вони такими: у 1962-ому році вона закінчила Львівську спеціальну музичну школу-інтернат ім. Соломії Крушельницької, у 1967-у році — Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка по класу бандури В. Герасименка. Гармонію і теорію музики вивчала у композитора А. Кос-Анатольського. Отримала кваліфікацію концертного виконавця, педагога і диригента. Концертну діяльність розпочала солісткою Укрконцерту в Києві. Невдовзі взяла участь в Українському республіканському конкурсі молодих виконавців і завоювала на ньому 1-у премію та звання лауреата конкурсу (1969). Так відкрились перед нею дороги в широкий мистецький світ: на сцені різних регіонів і міст України та багатьох республік колишнього Радянського Союзу, хоча з суто політичних міркувань інколи їй чинились перешкоди за вказівками високих радянських чиновників — ідеологів тоталітарної системи. І все ж таки вона виступала у престижних столичних залах, побувала й у віддалених куточках Росії, на Далекому сході, в Казахстані і Середній Азії, де у різні часи і з різних причин (значною мірою внаслідок депортації цілих сімей з Галичини та інших областей України на схід) осіло багато наших співвітчизників-українців. Серед останніх вона знаходила особливо ширих, трепетних і захоплених її мистецтвом шанувальників, оскільки вони мали можливість безпосередньо доторкнутись до живого, гли-

боко емоційного слова з рідної землі. Відбулось безліч зворушливих зустрічей, незабутніх концертів, які спонукали її до пошуків нового репертуару, розширення жанрової палітри виконуваних творів.

У 1969–1974 роках Галина Менкуш успішно працювала солісткою Державного заслуженого академічного Українського народного хору ім. Г. Верьовки, у 1974–1991 роках — солісткою Київської філармонії, а в 90-х роках почався новий етап у її діяльності. Менкуш звертається до педагогічної праці: стає викладачем Київської державної консерваторії ім. П. Чайковського (1992–1996), доцентом Київського університету культури (з 1994 р.), педагогом по класу бандури Київської дитячої академії мистецтв з 1996 р. Залучаючи юних музикантів до бандурного мистецтва і прищеплюючи їм любов до цього українського національного інструмента та багатющої фольклорної спадщини нашого народу, артистка досягає значних успіхів у цій галузі діяльності. Серед її вихованців — лауреати Міжнародного конкурсу бандуристів ім. Гната Хоткевича у Харкові, випускниці Київського інституту культури сестри Сокольські (тріо бандуристок), лауреати всеукраїнських і міжнародних конкурсів студентки Київської дитячої академії мистецтв Іванна Калашник, Катерина Коврик, Анастасія Кравченко та ін. Про високий авторитет Г. Менкуш, як педагога, свідчить цікавий факт: у неї зажаляли навчатись гри на бандурі працівники посольства Японії в Україні. Вони, а їх було семеро на чолі з першим заступником посла в Україні паном Кага-саном, протягом двох років з великим ентузіазмом знайомились з бандурою, ретельно опанували особливості виконавства на інструменті, вивчали українські народні пісні та інструментальні твори для бандури і, таким чином, глибше знайомились з культурою країни, в якій вони жили і працювали.

Вже в часи незалежності нашої держави вона була удостоєна почесних звань заслуженої артистки України (1995) і Народної артистки України (2002). І це визнання на державному рівні її великого внеску у кобзарську справу, безперечно, давно назріло. Адже її творче життя, сповнене любові до рідної пісні, поезії, музики і передусім народ-

них дум та української культури в цілому, тісно пов'язане з активною пропагандою художніх скарбів національної музичної спадщини і сучасної композиторської творчості, давно користувалось і користується досі незмінною повагою в широких колах патріотично настроєних представників української інтелігенції (особливо літераторів та поетів), а її глибоко емоційний спів завжди знаходив ширий відгук в серцях чисельних слухачів, людей різного віку і різних національностей та української діаспори в зарубіжних державах (Польщі, Німеччині, Росії, Канаді, США та ін.). Показово, що вона була нагороджена в Америці почесним дипломом “На знак визнання видатного внеску у прогрес ХХ сторіччя”, її ім'я включене до довідника “Життя славетних” та видань Американського Бібліографічного Інституту.

Артистка здійснила дуже багато концертних подорожей. Географія її гастрольних поїздок надзвичайно широка: від рідних Карпат до Курильських островів і Баку, від Середньої Азії (Ашхабад, Ташкент, Самарканд) до ряду міст ПНР, а також НДР (Цюссен, Магдебург, Потсдам, Веймар, Берлін, всього 27 концертів у 1968 р. в Німеччині). У 70-х роках вона концертувала переважно у межах колишнього Радянського Союзу, що можна пояснити тодішньою політичною ситуацією в країні Рад і особливим ставленням до патріотичних сил і всього українського в культурі. І лише пізніше, в кінці 80-х і 90-х роках її гастролі поширились і в інші європейські країни — Австрію, Чехію, Італію, а також Канаду (Монреаль, Торонто, Едмонтон, Вінніпег, Гамільтон) і США (Нью-Йорк, Філадельфія, Чикаго, Голівуд, Маямі).

Галина Менкуш спілкується з багатьма композиторами і поетами. Її запрошували до участі в своїх авторських концертах композитори А. Кос-Анатольський, О. Білаш, Б. Фільц, до участі у вечорах Спілки письменників, присвячених творчості різних поетів, це сприяло значному розширенню її репертуару. У зв'язку з цим з'являються власні пісні Менкуш для голосу з супроводом бандури на вірші сучасних українських поетів Д. Павличка (“Смерека”), В. Симоненка (“Ой майнули білі коні”, “Ти знаєш, що ти людина”, “Лебеді материнства”), В. Стуса

(“Ярій, душе”, “Ой земле, втрачена, явися”, “Сто років, як сконала Січ”), Л. Костенко (“І як тебе тепер забути”, “Осінній день”) та ін., а також О. Олесь (драматична балада “Ворони”, “Лебідь”), М. Вороного (“Євшан-зілля”), або ж на слова Т. Шевченка (“Кругом неправда і неволя”, “Гомоніла Україна”). В репертуарі бандуристки 10 дум, оригінальних кобзарських та авторських, безліч власних обробок народних пісень різних жанрів, записаних видатними українськими письменниками Лесею Українкою, І. Франком, С. Руданським, П. Тичиною, а такі популярні як “Ой поїхав мій миленький до млина”, “Через сад виноград”, “Козака несуть”, “Гандзя” набули в її інтерпретації нового звучання.

Крім того, вона є також автором шести пісень для голосу і бандури на слова В. Іванишина, українського поета-патріота, репресованого в 60-х роках. Серед них — “Коліскова”, “Загаси білу ватру у грудях”, “Осене, осене”, “Джерело”, “Бойкиня” і особливо приваблива і значуща своїм змістом — “Тернова ружа”. Слова останньої пісні були присвячені поетом другові — В'ячеславу Чорноволу. Протягом кількох десятиліть вона хвилює слухачів своїм драматизмом і алегоричністю образів, які близькі і добре зрозумілі людям. Авторства здебільшого не оголошували. У пісні з глибоким розумінням жорстокої правди життя і психологізмом передано душевний стан поневолених людей, відтворені почуття багатьох співвітчизників.

Г. Менкуш була учасницею II Міжнародного бандурного фестивалю ім. Гната Хоткевича в Перемишлі (Польща), організованого великою ентузіасткою популяризації кобзарського мистецтва у Польщі п. Ольгою Попович (до речі, вона захистила кандидатську дисертацію у нашому Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України), ми мали можливість послухати виступ співачки і долучитися до емоційного сприйняття слухачами її індивідуальної вокальної манери виконання, акторської майстерності та авторської творчості. Її різножанровий репертуар відзначався новизною і оригінальністю. Особливо схвильована виконувала нею на заключному концерті фестивалю вражаюча своїм трагізм-

мом і драматизмом балада “Ворони” на вірші О. Олесь, яку авторка присвятила голодомору українського народу 1932–33 років минулого століття. Короткі уривчасті рецитативні, низка секундових акордів, багаторазове проведення своєрідного драматичного рефрену з повторенням на одному звуці слів “Крукру” на тлі понурих барв тембрового гіссандо у низькому регістрі бандури зримо відтворили жахливу картину спустошеної, відкритої трупами землі, де лиш тривожно кричать ворони. Загальна емоційна наповненість музичних полотен, приміром, таких як “Дума про козака Голоту”, яку бандуристка вперше вивела на концертну естраду, здійснивши переклад з харківської бандури на київську варіант думи, записаної Зеновієм Штокалком, створення цілої галереї жіночих образів з історії України — “Плач Ярославни” (музика Ф. Кучеренка, слова Т. Шевченка), “Князівна Либідь” (А. Кос-Анатольського, слова Л. Теглій) та ін., дають підстави вважати Галину Менкуш основоположником жіночого виконання думного епічного жанру.

Великим творчим здобутком Г. Менкуш є її виступи у парі з чудовими виконавцями розмовного жанру — майстром художнього слова, лауреатом Національної премії України ім. Т. Шевченка, народною артисткою України Нілою Крюковою у моновиставах “Маруся Чурай” на сповнені глибокого драматизму вірші Ліни Костенко за її однойменною поемою, з якими вони виступали в Україні і з величезним успіхом тричі об'їздили багато міст Америки і Канади, та провідною драматичною актрисою Київського театру драми і комедії на лівому березі, заслуженою артисткою України і лауреатом міжнародних конкурсів Людмилою Лимар у моновиставі “Відьма” за Т. Шевченком, яку вони представляли слухачам під час двох гастрольних поїздок до Австрії. З Н. Крюковою вони створили також ще дві великі концертні програми, а саме: “Наша дума, наша пісня” за творами Т. Шевченка та “Лірика і гумор”, а також окрему програму за віршами В. Симоненка.

Окрім місце в її репертуарі посідає цикл пісень, які за переказами належать Марусі Чурай. Більшість з них звучали у моно-виставах, зокрема у згаданій вище виставі

“Маруся Чурай”. Серед них: “Віють вітри”, “Летить галка через балку”, “Сидить голуб на березі”, “Чого вода каламутна”, “В кінці греблі шумлять верби”, “Ой не цвіти буйним цвітом”, “Голуб на черешні”, “Одна гора високая”, “Ой не ходи Грицю” та ін.

Її концертний репертуар до Шевченківських свят, в яких вона багато разів брала участь і співала на різних сценах м. Києва і Київщини, в переважній більшості увійшов до озвучення моновистави “Наша дума, наша пісня”. Це такі твори на вірші Шевченка як: дума “Сліпий” і “Ой нема, нема, ні вітру ні хвилі” — музика народна в обробці для голосу і бандури Г. Менкуш, “Гамалія” та “Лілея” — музика Ф. Кучеренка, “Зоре моя вечірняя” К. Стеценка, “Кругом неправда і неволя” та “Гомоніла Україна” музика Г. Менкуш та “Шевченкові” — слова і музика А. Кос-Анатольського. Крім того, ряд творів з її шевченківського репертуару (“Вітре буйний” Б. Фільц, “Плач Ярославни” Ф. Кучеренка) увійшли до її платівки під назвою “Ой крикнула лебедонька” ... Галина Менкуш, записані Всесоюзною студією грамплавання 1985 р. на фірмі “Мелодія” і випущені в світ 1986. Усі твори бандуристка виконує у власному перекладі супроводу для свого інструмента.

Про її співучасть у драматичних моно-виставах можна говорити як про абсолютне підпорядкування образів, який вона створює разом з артисткою-читцем, посилюючи і підкреслюючи ключові моменти змісту поезії звучанням бандури і голосу. У цілій низці жартівливих пісень “Як я сіно грабала зелене”, “Гандзя”, “Очерет лугом гуде”, “Не спала я сеї ночі”, “Чи чули ви, Тодосію” та ін. характеристику персонажів Г. Менкуш створює багатьма засобами виразності — тембровою палітрою голосу, динамічним і темповим нюансуванням, мімікою обличчя тощо. Вона створює цілу галерею народних образів і характерів, кожен з яких має завершену форму і ніколи не переступає межу етичного (естетичного) сприйняття.

Загалом, одне з найголовніших місць у творчості бандуристки займає народна пісня. Її концертна діяльність протягом сорока і більше років вимагала зміни у програмах, бо і сама програма виступу залежала від теми

концертів. Часто це були обрядові пісні (веснянки “Не стій вербо”, “Ходить жучок”), колядки (“Там на річці, на Йордані!”, “Що то за предиво”), ліричні (“Скаче сорока коло потоку”, “Ой заїхав козак та й з Україненьки”, “Ой дуб, дубе”), історичні пісні (“Ой на горі вогонь горить”, “Ой крикнула лебедонька”, “Ой полети, галко” та ін.).

Значна увага приділена виконавицею також романсам, створеним українськими композиторами, а саме: “Вітре буйний” Б. Фільц, “Гей закуй мені, возуле” Д. Січинського, “Цитьте, вітри” Коціпінського, “І снилося...”, “Дівчино кохана”, “За твої, дівчино”, “Баркарола” С. Людкевича. Більшість з них Г. Менкуш виконує у своїй власній обробці, використовуючи різноманітні засоби виразності і технічні можливості, притаманні грі на бандурі. Це стосується також і композиторських обробок (“На чужині тяжко жити” — обробка Л. Ященка, “Ой Дністре, мій Дністре”, “Не питай”, “І снилося з ночі дівчині” — обробка А. Кос-Анатольського, “Вівці мої, вівці”, “Через сад-виноград”, “Стоїть гора високая” — обробка М. Скорика, “Зелена рута” — обробка Б. Фільц, “Ой Гандзю милостива”, “Про чечітку”, “Ой крикнула лебедонька”, “Да коли б мені воля”, “Ой вийду я на вулицю”, “Ой ненько, зацвіло серденько” — в обробці М. Лисенка.

У своїй творчості Г. Менкуш застосовує різноманітні художньо виражальні і технічні засоби: арпеджію, акордову техніку, гліссандо, тремоло та ін., залежно від ідейно-емоційного змісту музичних творів. Техніка володіння вокалом, артистична поведінка на сцені, проникнення у саму суть образу і розкриття його всіма виражальними засобами — це ті складові, які вирізняють Г. Менкуш серед інших виконавців. Її бандура (конструкції В. Герасименка) звучить рівно у всіх октавах, має чарівний сріблястий звук на верхніх регістрах і глибокий на нижніх, і все це становить магію її звучання.

У своїй виконавській практиці артистка зверталась до творів різних епох і стилів: від старовинної до сучасної музики, розмаїття фольклорних жанрів, розширення постановочної та художньо-стильової форми та ін. Вона часто є першою виконавицею творів, спеці-

ально написаних для бандури, наприклад, творів М. Дремлюги (Сюїта), Б. Фільц ("Фантазія"), В. Кирейка, А. Маціяки, М. Скорика, С. Баштана, А. Коломійця, або ж її перекладів Д. Альбеніса ("Кордова", "Легенда"), М. Лисенка ("Серенада") а також творів С. Людкевича, А. Кос-Анатольського та ін. Мені, як композиторові, приємно згадати про спільне виконання з нею мого ансамблевого твору "Імпровізація" для бандури і фортепіано на відкритті Другого міжнародного фестивалю "Дні бандурної музики"-Перемишль-96 ім. Гната Хоткевича" що відбулось у просторому престижному залі Казимирівського замку у м. Перемишлі (Польща), де Галина Менкуш, як завжди, виявила свою високу майстерність як бандуристка-інструменталістка, за що я їй щиро вдячна. Адже її натхненна гра зумовила успіх нашого виступу в концерті в цілому і моєї музики зокрема.

Творчий доробок Г. Менкуш широко представлений в аудіозаписах "Ой крикнула лебедонька" (довгограюча платівка, випущена в Москві фірмою "Мелодія" 1986 р.); аудіокасети: "Маруся Чурай" (1989, фірма "Кобза"), "Наша дума, наша пісня" (1990, фірма "Кобза", Канада), "Галина Менкуш" (1990, фірма "Євшан-зілля", Канада), "Пісні Галини Менкуш" (фірма Лева, Львів, 1996), "Сад любові" (студія Лева, Львів, 1996). Вона має багато фондових записів на Українському радіо, телебаченні, здійснила озвучення фільмів, серед яких особливо знаменний для неї — "Пропала грамота" І. Миколайчука, де вперше у фільмі звучали виключно її бандура і голос.

У 1997 році Г. Менкуш була рекомендована на здобуття Національної премії України ім. Т. Шевченка. У творчій характеристиці, даній ректором Київської дитячої академії

мистецтв, народним артистом України М. Чембержі, сказані прекрасні слова стосовно діяльності співачки: "Увесь життєвий шлях Г. Менкуш — яскравий приклад відданого і безкорисливого служіння Мистецтву, сприяння підвищенню всесвітнього значення і авторитету бандури, як інструмента неосязних творчих можливостей, продовження та створення нових оригінальних виконавських традицій, щирого бажання передати свій багатющий досвід юним обдаруванням — майбутнім мистецьким зіркам нашої України". Додам, що чисельні шанувальники мистецтва цієї талановитої жінки сподіваються на нові зустрічі і її нові творчі перемоги!

Тепла В. Дівчина і козацька дума // Україна. — 1968. — № 10; *Горлов А.* Натхненний спів // Вечірній Київ. — 6 трав. 1969; *Немирович І.* Самобутнє мистецтво // Вечірній Київ. — 2 січ. 1985; *Немирович І.* Золоті струни її душі // Немирович І. Взяв би я бандуру. — К., 1986; *Фільц Б.* Анотація до платівки "Ой крикнула лебедонька" Галина Менкуш // Фірма "Мелодія". — М., 1986; *Галешко Р.* Два кольори // Нові дні (Канада). — червень 1989; *Бондар В.* Виступ мисткинь Менкуш-Крюкової з України в Пармі // Свобода. — червень 1990; *Герасименко О.* Галина Менкуш. Її життя — бандура // Бандура. Музично-літературний журнал. — Нью-Йорк, 1990. — № 33—34; *Данник Т.* Митці у Відні // Вісті СУФА. — Відень, червень 1993; *Кушнірук О.* Ювілей бандуристки Г. Менкуш // Українська музична газета. — 17 березня 1997; передрук // *Кушнірук О.* Музична феєрія 1990-х. — Луцьк, 2003; *Фільц Б.* Передмова // Бандуро моя, мальована. Концертний та педагогічний репертуар бандуриста. Г. Менкуш. Музика, аранжування. — К., 2000; *Малюта І.* Ішов до тебе... // Українська культура. — 2001. — № 6; *Стецька Г.* Життя і доля Ярослави Заневчик-Менкуш // Культура і життя. — 22 жовтня 2003; *Фільц Б.* Міжнародні симпозіуми культурологів та фестиваль бандуристів у Перемишлі в контексті українського національного відродження // Українсько-польські культурні відносини ХІХ—ХХ століття. — К., 2003.

The biographical essay contains information about different stages of life and work of bandura player Galyna Menkush: the childhood, her establishing as the musician. A detailed chronology of her creative activities during 60s — 90s is presented. A wide spectrum of Galyna Menkush's talent is offered for readers' attention: singing, acting, writing music for bandura, interpretation of folk songs, teaching, etc. The repertoire of the bandura player is analyzed.